

Sprawozdanie z Kursu organizowanego przez Najwyższy Trybunał Roty Rzymskiej *Corso di formazione per chierici e laici „Il nuovo processo matrimoniale e la procedura Super Rato”*

W dniach 20 – 25 Listopada 2017 roku w Rzymie, w jednej z auli *Palazzo della Cancelleria*, w którym mieści się między innymi Najwyższy Trybunał Roty Rzymskiej, odbywał się kurs formacyjny dla osób duchownych i świeckich, dotyczący nowego procesu małżeńskiego oraz procedury Super Rato. Przez pięć dni Dziekan, Audytorzy Roty Rzymskiej oraz zaproszeni specjaliści prowadzili wykłady i ćwiczenia dotyczące wspomnianych kwestii. Podczas kursu przyjęto formułę, że każde podjęte zagadnienie, najpierw prezentowane będzie w formie wykładu a następnie uczestnicy kursu otrzymywali przygotowane materiały, i w formie ćwiczeń, aktywnie mierzyli się z konkretnymi przypadkami. Zakończeniem prac nad każdym zagadnieniem był „*Question time*”, podczas którego kursanci zadawali wiele ciekawych pytań.

Biorąc pod uwagę, że uczestnicy kursu prezentowali wszystkie strony świata, część kursantów miała możliwość wysłuchania wykładów w innych językach niż włoski. Na bieżąco, w sposób symultaniczny, prezentowane treści tłumaczone były na język angielski i hiszpański.

Organizatorzy kursu podzielili materiał na dwie zasadnicze części. Pierwsza z nich, w poniedziałek i wtorek, dotyczyła procedury Super Rato. Druga, od środy do piątku włącznie, poświęcona była *Motu Proprio „Mitis Iudex Dominus Iesus”* i małżeńskiemu procesowi skróconemu. Ponadto jeden z wykładów poświęcony był procesowi o nieważność święceń kapłańskich.

Pierwszego dnia, w poniedziałek 20 listopada, przybyłych do *Palazzo della Cancelleria*, przywitał Dziekan Roty Rzymskiej Mons. Pio Vito Pinto. Następnie pierwszy z wykładów wygłosił Audytor Roty Rzymskiej Mons. P. Amenta, który przedstawił podstawowe elementy procedury Super Rato oraz wskazał na warunki jej wprowadzenia. Zakończeniem wykładu były ćwiczenia i możliwość zadania pytań.

Po przerwie, o godzinie 11.00, kolejny z Audytorów rotalnych, Mons. A. W. Bunge przypomniał wszystkim zgromadzonym jak powinna przebiegać wstępna faza procedury Super Rato, na poziomie diecezjalnym. W swoim wykładzie mówił o kompetencji trybunałów, właściwym formułowaniu *libellum* i powołaniu Trybunału. Prelegent zwrócił uwagę na dwie ważne kwestie, czyli o przyjęciu skargi oraz jej odrzuceniu a także możliwości odwołania. Przypomniał także aktualność *Litterae Circulares de processu super matrimonio rato et non consumato* z 20 grudnia 1986 roku.

Kolejnym punktem programu zajęć były ćwiczenia, podczas których uczestnicy otrzymali przykładowe prośby z różnych stron świata o poprowadzenie instrukcji do dyspensy Super Rato. Mons. Bunge jeszcze raz przypomniał elementy skargi, które konieczne są do jej ważności i skuteczności. Zadaniem uczestników była taka analiza przedstawionych dokumentów, aby wykazać braki formalne lub merytoryczne, oraz propozycja ich właściwego uzupełnienia.

Tego samego dnia na czas sesji popołudniowej przewidziano dwie prezentacje. Pierwsza z nich, prowadzona przez Mons. V. A. Todisco, dotyczyła argumentów moralnych w dowodzeniu Super Rato. Prelegent wyjaśnił na początku czym są argumenty moralne i stwierdził, że w ostatnich latach, dyspensy udzielane przez Ojca Świętego, których podstawą były jedynie argumenty moralne, przy braku argumentów „fizycznych”, wzrosły do 75 proc. wszystkich udzielanych dyspens. Mons. Todisco zwrócił uwagę na przyznanie sądowe stron i ich wiarygodność a także na wartość zeznań świadków jako argumentów moralnych podczas instrukcji do dyspensy. Jako przykład wskazał dowodzenie nieskonsumowania małżeństwa przez „*coarctata tempora*” – ograniczony czas, w którym niemożliwe było dopełnienie małżeństwa przez zaistniałe sytuacje. Przypomniał także, że jednym z warunków udzielenia dyspensy Super Rato jest *iusta causa* – słuszna przyczyna.

Kolejnym prelegentem tego popołudnia był Mons. M. K. Adam, który przedstawił argumenty fizyczne braku dopełnienia małżeństwa. W szczególności zajął się aspektami prawnymi w rozumieniu prawa kanonicznego. Prelegent dokonał analizy definicji dopełnienia małżeństwa, wskazując na konieczność wystąpienia wszystkich jego elementów, aby zostało uznane za pełne.

Podjęte zagadnienia argumentów moralnych i fizycznych zakończone zostały ćwiczeniami. Prelegenci Todisco i Adam po zakończonych wykładach

poprowadzili dyskusję nad konkretnymi przykładami i wskazali na fundamentalne elementy dla instrukcji sprawy.

Drugi dzień kursu rozpoczął Dziekan Roty Rzymskiej. Pierwszym prelegentem tego dnia był Profesor medycyny R. Ricardi, który pełni funkcję biegłego sądowego przy Rocie Rzymskiej. Profesor Ricardi przedstawił uczestnikom kursu aspekty medyczne dotyczące dowodzenia Super Rato. Wykład dotyczył prawidłowego funkcjonowania organizmu człowieka w wymiarze jego seksualności, a także dysfunkcji i anomalii w tej materii. Prezentowane zagadnienia dotyczyły najczęstszych przypadków, które były przyczyną fizycznej niemożności prawidłowego dopełnienia małżeństwa.

Kolejny wykład przedstawił audytor Roty Rzymskiej, Mons. A. Arellano Cedillio. W swoim przedłożeniu odniósł się do sytuacji, które są problematyczne i trudne w dowodzeniu Super Rato. Wskazał także sposób postępowania i praktykę Roty Rzymskiej w sytuacji, gdy argumenty moralne i fizyczne nie dają jasnego obrazu okoliczności dopełnienia małżeństwa.

Sesja popołudniowa tego dnia obrad dotyczyła zakończenia instrukcji na poziomie diecezjalnym i postępowania na etapie rzymskim. Mons. M. X. L. Arokiaraj przypomniał czynności kończące fazę diecezjalną, szczególnie nacisk kładąc na pisma procesowe: obronę węzła małżeńskiego, relację sędziego instruktora i votum biskupa. Uczestnicy otrzymali kopie akt przykładowych spraw i razem z prelegentem dokonali analizy obron, relacji i votów, wskazując ich mocne i słabe strony.

Etap nazwany „*La fase Apostolica*” prezentował Adwokat Roty Rzymskiej A. Kershaw. W swoim wystąpieniu omówił procedurę od momentu przyjęcia sprawy przez Trybunał Roty Rzymskiej do wydania decyzji. Zakończeniem pozytywnym instrukcji Super Rato jest prezentacja sprawy Ojcu Świętemu. A. Kershaw wskazał także na procedurę przygotowania i przesłania tekstu reskryptu zainteresowanym stronom.

Zakończeniem prezentacji zagadnienia Super Rato była możliwość zadawania pytań i dyskusji. Wielonarodowość uczestników ukazała, że kwestia braku dopełnienia małżeństwa w różnych stronach świata ma różne przyczyny, a przebieg instrukcji do dyspensy rodzi wiele trudności.

Środa 22 listopada należała w całości do Dziekana Roty Rzymskiej, Mons. Pio Vito Pinto. Sesja przedpołudniowa przeznaczona była procesowi nieważności święceń. Na początku Dziekan przypomniał istotę święceń w ich trójstopniowej naturze oraz wskazał na wymagania jakie stawia prawo przed kandydatami do święceń. Następnie omówione zostały ewentualne przyczyny nieważności święceń i jej konsekwencje. Ważną częścią wykładu

było także omówienie procedury: wniesienia skargi, votum biskupa, wyznaczenia trybunału, dowodzenia oraz ewentualnego orzeczenia nieważności. W swoim przemówieniu Dziekan Roty przyznał, że procesy o nieważność święceń prowadzone są rzadko i przeważnie w ewidentnych przypadkach. Wspomniana kwestia była aktywnie podjęta przez uczestników kursu podczas dyskusji.

Podczas sesji popołudniowej Dziekan Roty przedstawił podstawowe kwestie powstania *Motu Proprio* „*Mitis Iudex Dominus Iesus*”. Odnosił się do eklezjologii i sakramentologii jako fundamentów reformy Papieża Franciszka. W swoim wykładzie przypomniał, że biskup w swojej diecezji jest głową Kościoła i „*iudex natus*” dla powierzonego sobie ludu. Także po tym wykładzie rozpoczęła się ożywiona dyskusja.

Kolejny dzień kursu rozpoczął się wykładem prodziekana Roty Rzymskiej Mons. M. Moniera. Przypomniał on zasady procesu zwyczajnego, wskazał na właściwość trybunałów a także przedstawił prawo do zaskarżenia małżeństwa. Szeroką dyskusję wzbudziła kwestia kompetencji trybunałów do rozstrzygania spraw małżeńskich. W warunkach polskich nie doświadczamy takich problemów, jak te zgłaszane przez uczestników kursu z różnych stron świata. W wielu miejscach powołane są trybunały międzydiecezjalne lub regionalne, których funkcjonowanie przysparza licznych trudności.

Kolejny przedpołudniowy wykład wygłosił Mons. V. A. Todisco. Prelegent przypomniał zebranych kwestie dotyczące wprowadzenia i instrukcji sprawy, wydania wyroku, możliwości odwołania się stron oraz jego skuteczności. Także te kwestie były podstawą licznych pytań i aktywnej dyskusji uczestników.

Sesja popołudniowa poświęcona została procesowi skróconemu przed biskupem. Pierwszym prelegentem był Audytor Roty Rzymskiej Mons. G. Erlebach, który wygłosił wykład pt. „*Identità del processus brevior*”. W swoim wykładzie, między innymi, przedstawił genezę procesu skróconego w kontekście jego źródeł historycznych i ogólnych założeń legislacyjnych. Następnie omówione zostały etapy instrukcji i dyskusji sprawy, które w procesie skróconym mają specyficzny przebieg.

Analizie przebiegu procesu skróconego poświęcony był drugi z wykładów, który wygłosił Mons. A. Arellano Cedillo. Prelegent rozpoczął od istotnych części w skardze powodowej a także wskazał ważne elementy dekretu przyjęcia skargi i określenia rodzaju procesu. Następnie omówione zostały ważne kwestie dla fazy instrukcji procesu, zadania instruktora

i asesora a także przebieg sesji sądowych. Kolejną część wykładu stanowiło zagadnienie sesji wobec biskupa, wydanie decyzji w sprawie oraz ewentualnych możliwości zakończenia lub kontynuacji procesu.

Oba wykłady sesji popołudniowej wzbudziły liczne pytania i ciekawą dyskusję wśród uczestników kursu. Natomiast obaj prelegenci w sposób bardzo jasny rozwiązywali poszczególne zagadnienia. Liczne uwagi wzbudziły bowiem kwestie zgody obu stron na proces, ewidentność nieważności małżeństwa i kompetencji trybunału do prowadzenia procesu skróconego. Zakończeniem zajęć były ćwiczenia na konkretnych, przykładowych aktach spraw.

Ostatni dzień obrad, po słowie wstępu Dziekana Roty Rzymskiej, poprowadził Mons. A. W. Bunge. W swoim wykładzie podjął się analizy artykułu 14 *Zasad proceduralnych w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa* dołączonych do *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Przypomniwał także, że art. 14 nie stanowi zamkniętego katalogu a jedynie przykładowe wskazanie najczęściej występujących sytuacji, które mogą być podstawą orzeczenia nieważności małżeństwa. Część teoretyczną zakończyły ćwiczenia na wskazanych przykładach.

Ostatnią część kursu poprowadził Dziekan Roty P. V. Pinto. W swoim wystąpieniu dokonał bilansu ostatnich dwóch lat od wprowadzenia reformy Papieża Franciszka. Wskazał także na możliwości, które otwierają się przez sądami kościelnymi oraz stronami, chcącymi uregulować swoją sytuację kanoniczną. Kolejny raz Dziekan wskazał na fundamentalną rolę biskupów, którzy w swoich diecezjach są pierwszymi sędziami.

Zakończeniem obrad była możliwość zadawania pytań i dyskusji. Uczestnicy otrzymali pamiątkowy dyplom potwierdzający uczestnictwo w kursie i zostali zaproszeni na audiencję u Papieża Franciszka, która uroczystość zamykała kurs rotalny.

W sobotę 26 listopada uczestnicy kursu udali się do Pałacu Apostolskiego na audiencję u Ojca Świętego. W swoim przemówieniu skierowanym do prelegentów i uczestników kursu rotalnego Papież Franciszek jeszcze raz przypomniał rolę biskupa i powiedział: „*Niech każdy z was będzie lojalnym współpracownikiem własnego biskupa, który zgodnie z tym, co stanowią nowe normy, ma decydującą rolę zwłaszcza w procesie krótkim, ponieważ to on jest pierwszym sędzią Kościoła partykularnego*”.

Potwierdzając konieczność organizowania takich kursów i myślę, że wypowiadając także zgodną opinię uczestników kursu, Papież stwierdził: „*Tak ważny i niezbędny jest ten kurs, w którym uczestniczyliście – mam*

nadzieję, że zostaną zorganizowane następne – aby sprzyjać właściwemu podejściu do tej kwestii i coraz bardziej rozległym i poważnym studiom na temat nowego procesu małżeńskiego”.

ks. Krzysztof Pokorski

Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej *Munus Sanctificandi* – wokół uświęcającego zadania Kościoła

W dniu 3 marca 2018 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa *Munus Sanctificandi* – wokół uświęcającego zadania Kościoła, zorganizowana przez Studencko-Doktoranckie Koło Naukowe Prawa Kanonicznego *Regula Iuris* działające na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW. Na konferencji wystąpiło 12 prelegentów z zagranicznych oraz krajowych jednostek akademickich. Wygłoszone referaty ściśle korespondowały z przewodnią tematyką konferencji.

Problematykę uświęcającego zadania Kościoła reguluje rozdział piąty Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Zadanie uświęcające wypełnia Kościół w szczególny sposób przez świętą liturgię, sakramenty, a także czasy i miejsca święte. Podjęcie rozważań na temat uświęcającego zadania Kościoła jest kluczowe z perspektywy funkcjonowania Kościoła powszechnego, a także realizowania jego głównej misji zbawienia.

Konferencja rozpoczęła się o godzinie 10.00, którą uroczystie otworzył ks. dr hab. prof. UKSW Marek Stokłosa, Prodziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW. W swoim wystąpieniu przywitał prelegentów, pracowników naukowych Wydziału, a także przybyłych słuchaczy oraz złożył gratulacje organizatorom konferencji, podkreślając, iż jest to pierwsza Konferencja międzynarodowa zainicjowana przez Koło Naukowe na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW.

Spotkanie naukowe składało się z 3 sesji. Pierwsza sesja moderowana przez ks. dr hab. prof. UKSW Marka Stokłosę, rozpoczęła się wykładem pt. „Religiöse Kindererziehung – Konflikte in der Entscheidung zur Taufe (Wychowanie religijne dzieci – konflikt przy decyzji o chrzcie)”, który wygłosiła Pani mgr Josa Merkel z Pontificia Università Gregoriana w Rzymie. Drugi w kolejności – wykład Pani dr Aleksandry Brzemii-Bonarek z Uniwersytetu